

O'ZBEKISTONDA IJTIMOIIY PEDAGOGIKANING RIVOJLANISH TARIXI*Jo'rayeva Malikabonu**Sodiqova Dilafruz**UMFT universiteti, Psixologiya**yo'nalishi talabalari*

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning shakllanishi va bosqichma-bosqich rivojlanish tarixi keng yoritilgan. Qadimgi davrlardagi xalq pedagogikasi, o'rta asr mutafakkirlarining tarbiyaviy qarashlari, sovet davri ijtimoiy tarbiya tajribalari hamda mustaqillik yillarida ijtimoiy pedagogikaning alohida fan va amaliy faoliyat sohasi sifatida rivojlanishi tahlil qilingan. Shuningdek, ijtimoiy pedagogikaning bugungi kundagi holati va istiqbollari ochib berilgan.

Kalit so'zlar: ijtimoiy pedagogika, O'zbekiston, rivojlanish tarixi, xalq pedagogikasi, tarbiya, ijtimoiylashuv

Kirish

Ijtimoiy pedagogika jamiyat taraqqiyoti bilan uzviy bog'liq bo'lgan pedagogik yo'nalish hisoblanadi. U shaxsning ijtimoiy muhitga moslashuvi, jamiyatda o'z o'rnini topishi va ijtimoiy muammolarni bartaraf etishga qaratilgan faoliyatni o'z ichiga oladi. O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi uzoq davrlarni qamrab oladi va xalqning ma'naviy, madaniy hamda tarixiy taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liqdir.

Mazkur maqolada O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish bosqichlari izchil yoritilib, uning tarixiy ildizlari va zamonaviy rivojlanish jarayoni tahlil qilinadi.

Qadimgi davrlarda ijtimoiy tarbiya va xalq pedagogikasi

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning dastlabki ko'rinishlari qadimgi davrlardagi xalq pedagogikasi bilan bog'liq. Xalq og'zaki ijodi, urf-odatlar, an'analar va marosimlar orqali yosh avlodni tarbiyalash ijtimoiy xarakterga ega bo'lgan.

Oila, mahalla va jamoa tarbiya markazi sifatida faoliyat yuritgan. Kattalarga hurmat, kichiklarga g'amxo'rlik, hamjihatlik va mehnatsevarlik kabi qadriyatlar ijtimoiy tarbiyaning asosini tashkil etgan. Bu jarayonlar keyinchalik ijtimoiy pedagogika g'oyalarning shakllanishiga zamin yaratgan.

Sharq mutafakkirlarining ijtimoiy-pedagogik qarashlari

O'rta asrlarda yashab ijod qilgan Sharq mutafakkirlari ijtimoiy tarbiya masalalariga alohida e'tibor qaratgan. Abu Nasr Forobiy, Ibn Sino, Alisher Navoiy, Ahmad Yassaviy kabi allomalar asarlarida inson tarbiyasi, axloqiy kamolot va jamiyat bilan uyg'unlik g'oyalari ilgari surilgan.

Ularning asarlarida shaxsning jamiyat oldidagi mas'uliyati, ijtimoiy adolat va insonparvarlik masalalari muhim o'rin egallagan. Ushbu qarashlar ijtimoiy pedagogikaning nazariy asoslari shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Sovet davrida ijtimoiy pedagogika elementlari

Sovet davrida O'zbekistonda ta'lim va tarbiya tizimi markazlashgan holda olib borilgan. Bu davrda ijtimoiy tarbiya masalalari ko'proq davlat mafkurasi asosida tashkil etilgan bo'lsa-da, ijtimoiy pedagogikaning ayrim elementlari mavjud bo'lgan.

Yetim bolalar, muhtoj oila farzandlari bilan ishlash, maktabdan tashqari tarbiya muassasalari faoliyati ijtimoiy tarbiya shakllari sifatida namoyon bo'lgan. Biroq bu davrda ijtimoiy pedagogika mustaqil fan sifatida shakllanmagan.

Mustaqillik yillarida ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishi

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, jamiyatda ijtimoiy muammolarni hal etish masalasiga alohida e'tibor qaratildi. Bolalar, yoshlar va ijtimoiy himoyaga muhtoj qatlamlar bilan ishlash ehtiyoji ijtimoiy pedagogikaning rivojlanishiga turtki bo'ldi.

Mustaqillik yillarida ijtimoiy pedagogika alohida fan sifatida shakllandi, oliy ta'lim muassasalarida ijtimoiy pedagog kadrlar tayyorlana boshlandi. Ta'lim muassasalarida ijtimoiy pedagog lavozimlari joriy etildi.

Zamonaviy bosqichda ijtimoiy pedagogikaning ahamiyati

Bugungi kunda ijtimoiy pedagogika ta'lim va ijtimoiy himoya tizimining muhim bo'g'iniga aylangan. Ijtimoiy pedagoglar maktablar, kollejlarda, mahalla va turli ijtimoiy tashkilotlarda faoliyat yuritib, shaxsning ijtimoiylashuvi va muammolarini hal etishga yordam bermoqda.

Zamonaviy ijtimoiy pedagogika shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, hamkorlik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslanadi. Bu esa jamiyatda sog'lom ijtimoiy muhitni shakllantirishga xizmat qiladi.

Xulosa

O'zbekistonda ijtimoiy pedagogikaning rivojlanish tarixi xalq pedagogikasidan boshlab zamonaviy ta'lim tizimigacha bo'lgan uzoq va murakkab jarayonni o'z ichiga oladi. Ushbu rivojlanish jarayoni madaniy-tarixiy meros, ijtimoiy ehtiyojlar va davlat siyosati bilan uzviy bog'liqdir.

Bugungi kunda ijtimoiy pedagogika jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida shaxsni ijtimoiy jihatdan qo'llab-quvvatlash va uni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xaydarov. S.A. (2025). Oilaviy tarbiyada va maktab tarbiyasida yuzaga keladigan risklar. 16-son. 9-11.
2. Хайдаров С. (2024). Spiritual influence on child education in families. Web of Teachers: Inderscience Research. 2 (11). 203-205.

3. Хайдаров С. (2025). Оилаларда фарзанд тарбиясига рухий таъсир ўтказиш. Modern Education and Development. 3 (17). 23-27.
4. Khaydarov S.A. (2025). The role of the use of fine arts in teaching the history of the country. Modern Education and Development. 3 (17). 28-33.
5. Xaydarov S.A. (2025). Ijtimoiy-gumanitar fanlarda raqamli metodlardan foydalanish yo'llari. NEW RENAISSANCE international scientific journal. 2(1). 91-94.
6. Xaydarov S.A. (2025). Yoshlarda vatanparvarlik hissini tarbiyalashda Boburnoma asariga ishlangan miniatyuralarning ahamiyati. Til va adabiyot.uz. 2.11-12.
7. Khaydarov S.A. (2025). On analysis of family factors and social creativity issues in the study of the psychological portrait of educational institutions' leaders. Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology ISSN: 1001-4055 Vol. 46 No. 2.
8. Хайдаров С. (2025). Pedagogik risklarni boshqarishning nazariy asoslari va globallashuv jarayonidagi ahamiyati. 3 (9). 261-265.